

Др НЕБОЈША С. ШУЛЕТИЋ, научни сарадник
Балканолошки институт САНУ
Кнез Михаилова 35/IV, Београд, Србија
Е-адреса: nebojsa.suletic@bi.sanu.ac.rs

ДУГ ПАТРИЈАРХА АТАНАСИЈА I (1711–1712)

САЖЕТАК: У чланку се разматра питање финансијског дефицита и дугова архијереја Српске патријаршије у првој половини XVIII века. На основу до сада некоришћених докумената из Османског архива Председништва у Истанбулу приказани су напори патријарха Атанасија I и митрополита Мојсија Петровића да заштите црквену имовину од поверилаца упокојеног београдског митрополита Михајла. Закупљен овом борбом, патријарх Атанасије I пропустио је да измири обавезе према држави за три фискалне године, чиме је угрозио аутокефалност Српске цркве.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Српска православна црква, Пећка патријаршија, српски патријарх Атанасије I, београдски митрополит Михајло, београдски митрополит Мојсије Петровић, црквени дугови

У данас већ класичном раду о београдском митрополиту Мојсију Петровићу (1713–1730) прота Димитрије Руварац изнео је низ важних докумената и података за историју Српске православне цркве у првим деценијама XVIII века.¹ Један од таквих докумената је и тестамент, који је владика Мојсије саставио 6. августа 1730.² Присећајући се младости и почетака архијерејске службе, владика је у тестаменту поменуо и догађаје из октобра 1713, када је с благословом патријарха Мојсија Рајовића (1712–1730) и архијерејског сабора Пећке архиепископије *по нужди* био премештен из Босанске епархије на положај београдског митрополита. Овај догађај и невоље у којима се налазио наредних година, описао је следећим речима: „Зде же во Бѣлградѣ приаѣтише некоторомъ волненію и претниканію цркви Христовен, и са нежданю (!) пакн саборно преселенше дне ѿ босни во здешнюю митрополию, егда не мало по томъ борби, страха и страсти ѿ тѣрковъ претерпехъ, многаши и жнзни сеѣ хотѣше мѣ лишити, но богъ помагашъ, ѿ всѣхъ печалей избавленъ быхъ, донелже и чрезъ скрипть его римскаго цѣсарскаго велнчеста

¹ Д. Руварац, „Мојсије Петровић, митрополит београдски 1713–1730. Прилог историји српске цркве”, *Споменик СКА* 34 (1898), 81–202.

² Датуми хришћанске ере навођени су према грегоријанском календару.

свободн насъ совершенна.”³ Без других извора, овај Мојсијев исказ није се могао јасније протумачити. Извесно је било тек толико, да је пре Пожаревачког мира (1718), када је подручје под јурисдикцијом београдских митрополита интегрисано у састав Хабзбуршке монархије, водио борбу и стрепео пред опасностима, али о каквим је изазовима била реч није се могло поуздано рећи.

До сада непозната грађа из османских архива сведочи, да је један од главних узрока ових неприлика био дуг који је за собом оставио београдски митрополит Михајло (1704–1711). Повериоци упокојеног владике годинама су покушавали да судским путем, а чини се и физичким насиљем, наплате уложена средства и камате од двојице потоњих београдских митрополита, Партиџија (1711–1713) и Мојсија Петровића (1713–1718). Новац су потраживали и од српског патријарха Атанасија I (1711–1712), који је значајан део своје управе провео на судовима, а једно време био и утамничен у београдској кули Небојши. Док се парнично с повериоцима упокојеног владике, патријарх Атанасије I пропустио је да измири пореске обавезе према држави за три фискалне године, што је угрозило аутокефалност Српске цркве. Будући да за разумевање прошлости Српске цркве у османско доба има мало изворне грађе и да је стога сваки нови податак драгоцен, у даљем тексту најпре ћу покушати да реконструишем след непријатних догађаја који су обележили управу патријарха Атанасија I, а у прилогу ћу приказати садржај осам наређења, која је у вези с овим случајем издала финансијска управа у Цариграду.

МИТРОПОЛИТ МИХАЈЛО И ЗИМИЈА ЈОВАНЧЕ

Митрополит Михајло именован је за старешину Смедеревске епархије 27. ребиулахира 1087. (9. јула 1676) на основу представке коју је османским властима поднео патријарх Арсеније Црнојевић (1674–1706). У берату (указ о именовану на дужност) за чије је издавање државној благајни платио таксу *йешкеш* од 1.500 аспри, његова епархија описана је као *мишројолија неверника у областима Смедерева, Чачка, Пожеје, (Хасан-йашине) Паланке и Гроцке*. На српском језику потписивао се као *мишројолији Смедереву* (1682) и *владика смедеревски и жички* (1682/83).⁴ После завршетка Рата Свете лиге (1683–1699) на предлог патријарха Калиника I (1691–1710) именован је 1. цемазиулевела 1116. (1. септембра 1704) за *мишројолији неверника у областима Београда и Срема*.⁵ Таксу за издавање берата овога пута је платио 1.080 аспри. Премда је формално био именован за старешину друге епархије, у стварности је и даље управљао истом црквеном облашћу, која је због последица ратних дејстава и смањења броја верника спојена с предратним епархијама Београда и Пожаревца (Браничева). Због тога се у изворима с почетка XVIII века најчешће помиње као београдски, а понекад и као пожаревачки владика.⁶

³ Д. Руварац, „Мојсије Петровић”, 185.

⁴ Љ. Стојановић, *Сџари српски записи и најџиси*, I, Београд 1902, запис бр. 1795, 1818; II, Београд 1903, запис бр. 2148.

⁵ Н. С. Шулетић, „Подаци о бератима архијереја Пећке и Охридске архиепископије у дефтеру прихода Канцеларије црквених муката (ВОА, КК 2542-33)”, *Српске сџудије* 1 (2011), 185.

⁶ Н. С. Шулетић, „Михајло, митрополит”, *Српски биографски речник* 6, Нови Сад 2014, 838.

О црквеној управи владике Михајла нема извора, па се о начину на који је водио послове епархије и проблему његових финансија до сада ништа није знало. Српски извори указују на одређене проблеме који су настали после његове смрти, али недовољно јасно. Митрополит Мојсије је, на пример, у својој бележници записао: „[...] того се лѣта (1711) слѣднъ съдърѣтъ митрополнтѣ белградскоѣ Мнханав по съдърѣтн еговоѣ поставѣ зетѣ еговоѣ Іованче (!) са силоу безѣ волн патріархоѣ [...]”⁷ Димитрије Руварац је ову реченицу повезао с одељком из *Ойшійей лисіа Пећке ѿаіријаршије*, где се о патријарху Атанасију I каже: „[...] сен рожденіем виль ѿ Призрена, нлѣл ѣво лютаго свпостата по преставленіи Мнхаіла митрополнта белградскаго брата негова (!), которіи за нлѣніе нзоставшста вншеретенаго митрополнта брата своего ѣ везира белградскаго ѡбтѣжна патріарх(а) своего н ѣрестовалѣ полѣ года ѣ кѣлн Нековшій, гдѣ много лежеѣн ѡволестнлста н васкорѣ по нзпѣщеніи преставлнста на чнфланкѣ своелѣ ѣ селѣ добром долѣ блнз м(а)н(а)стр(н)ра Маркова [...]”⁸ Иако у *Ойшійем лисіу* није наведено име *миѿройоіліиѿвоѿ браіа*, Руварац је претпоставио да је реч о *зеіу Јованчеіу* из записа владике Мојсија. Ни у једном од помених извора Јованче се више не помиње, али да је у питању била личност позната српским јерарсима тог времена сведочи трећи извор. У писму од 21. јануара 1721, патријарх Мојсије Рајовић јављао је карловачком митрополиту Вићентију Поповићу непријатну вест коју је чуо од својих пријатеља. Известни Кара-Хасан, који је својевремено позајмио новац темишварском митрополиту Јоаникију, тражио је од власти у Цариграду заповест, да своје потраживање може да наплати од пећког патријарха. Жалећи се на несрећу која га је ненадано снашла, српски патријарх описао је идентитет овог повериоца следећим речима: „[...] Я то є ѡнн Кара Ясанъ что є в Белградѣ съ Іованчетѣм нмаѡ помешаніе [...]”⁹ Османски извори ће показати, да Јованче није био само познат јерарсима, већ и да је за живота владике Михајла имао значајну улогу у вођењу послова Београдске митрополије.

ПАРНИЦЕ ПАТРИЈАРХА АТАНАСИЈА I

Убрзо пошто је на сабору у Пећи 17. јануара 1711. изабран и хиротонисан за старешину Српске цркве, патријарх Атанасије I вратио се у Темишвар, где се, по свему судећи, почетком XVIII века налазила патријарашка резиденција.¹⁰ Мојсије Петровић, који је од 1709. заузимао положај босанског митрополита, у то доба се ретко задржавао у својој епархији, већ се старао о пословима Патријаршије. Према подацима из његове бележнице које је саопштио Димитрије Руварац (на жалост, не постоји критичко издање овог важног извора), 3. марта 1711. упутио се из Сарајева у Темишвар с новцем за исплату неких патријарашких дуговања. Нешто више од пет месеци с патријархом је обављао заједничке послове у Београду, али Руварац није

⁷ Д. Руварац, „Мојсије Петровић”, 85.

⁸ М. С. Милојевић, „Обшти лист патријаршије пећске”, *Гласник СУД* 35 (1872), 76–77.

⁹ Р. Грујић, „Писма пећких патријараха из другог и трећег деценија XVIII века”, *Сјоменик СКА* 51 (1913), 124.

¹⁰ Д. Руварац, „Мојсије Петровић”, 182–183; Н. С. Шулетић, „Именовања пећких патријараха (1691–1766)”, *Зборник за историју Мајице српске* 104 (2021), 57–58.

имао сазнања о природи ових послова. Осам заповести централне финансијске управе у Цариграду сведоче, да су током пролећа и лета 1711. патријарх Атанасије и митрополит Мојсије штитили интересе Српске цркве пред београдским кадијом.¹¹ Ове заповести издате су на основу представки које су властима поднели српски архијереји и приказују њихову интерпретацију правних спорова у којима су се нашли.

Прве две наредбе (документи 1 и 2) упућене су 21. јуна 1711. београдском везиру и кадији. Не садрже много појединости, али указују на суштину насталих проблема. Из првог документа сазнаје се да је упокојени владика Михајло остао дужан патријарху новац за исплату пореских обавеза Српске цркве. Наводно се радило о двема годишњим ратама. О којој своти би могла да буде реч, не може се поуздано рећи. Други значајан детаљ који је садржан у овој заповести је име лица које је повредило патријархова права. У питању је био нико други до зимија Јованче, становник Београда, који је према једној каснијој представи патријарха Атанасија I властима, седам или осам година сакупљао митрополијске приходе у Београдској епархији.¹² Јованче је, према патријарховим речима, без правног основа задржао имовину упокојеног владике и на тај начин је омео регулисање пореских обавеза Српске цркве.

Други документ упућен је истим лицима истога дана, али је посвећен другом проблему. И овога пута узрок спора је оставина упокојеног владике, али патријарх сада није тражио заштиту од Јованчета, већ од поверилаца који су захтевали да буду намирени из владичине оставине. И у овом, као и у претходном случају, власти су подржале патријарха, штитећи на тај начин сопствени економски интерес.

Трећа заповест (документ 3) у очигледној је вези с претходном, а упућена је темишварском беглербегу, који је требало да спречи физичко насиље којем је патријарх био изложен, док је сакупљао црквене приходе у насељима Темишварског санцака. Овај документ би делимично могао да појасни смисао жалбе владике Мојсија на људе који су му у то доба угрожавали живот („многаши н жизни сѣ хоташе ма лишити”).

Убрзо пошто је 22. августа 1711. Мојсије Петровић отпутовао у Сарајево, патријарх Атанасије је тражио од власти да се за београдског митрополита именује владика Партеније. У до сада пронађеним османским регистрима нема података о овом именовану, али је сачуван Партенијев берат, у којем је уписано да је издат 20. шабана 1123. (3. октобар 1711). Две седмице пре тога, финансијска управа је на захтев српских архијереја издала четири нова наређења.

Прва од ових заповести (документ 4) поново је упућена београдском везиру и кадији, овога пута са захтевом да се Јованче изведе на суд и да се патријаршијски новац, који је он бесправно присвојио, наплати од њега принудним путем. Наређење је издато 4. шабана 1123. (17. септембар 1711). Овога пута за Јованчета је речено да је био *човек ѿоменуѡи ѿкојника* (mürd-i

¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (=BOA), Kamil Kepeci Tasnifi (=KK), d. 2542/02.

¹² Представка је била у административној обради 13. сафера 1124. (22. март 1712), BOA, Bab-ı Defteri Piskoposluk Kalemı Evrakı (=D. PSK), 4/87.

mesfûrun adamısı), чиме је још једном сугерисано да је за живота владике Михајла имао одређену улогу у вођењу послова епархије.

Преостале три заповести издате су 5. шабана 1123. (18. септембар 1711). Једна од њих (документ 6) била је упућена београдском везиру и кадији у корист београдског митрополита. У документу није наведено име владике, али може се претпоставити да је реч о Партенију, иако он у том тренутку још увек није имао митрополитски бераг. У наређењу се каже да су повериоци упокојеног владике Михајла захтевали да њихова новчана потраживања намири његов наследник у служби. Значајно је приметити да се српски архијереј позвао на пресуду, коју је шеријатски суд донео у његову корист, с образложењем да је поступање поверилаца према јерарху било насилничко и противно шеријату.

За преостале две заповести не може се са сигурношћу рећи да стоје у вези с питањем оставине митрополита Михајла, али будући да су објављене истог дана када и претходна, завређују да буду поменуте. Једна наредба (документ 5) упућена је румелијском беглербегу и надлежним кадијама на захтев патријарха Атанасија, који се жалио да су представници државне власти у Скопљу супротно одредбама закона узурпирали црквену имовину. Друга наредба (документ 7) издата је на захтев београдског митрополита кадији Пожаревца, коме је наложено да омогући српском архијереју преузимање имовине упокојене монахиње из оближњег манастира.

Према Руварцу, патријарх Атанасије I кренуо је из Београда у Пећ 7. марта 1712, а владика Мојсије остао је у Београду, где је платио неколико црквених дугова. Међу забелешкама о исплатама, записао је и следећи податак: „[...] дадох хаждн ахмету р гроша што е дано кад е патријарх ис квал изишао [...]”¹³ Ова реченица потврђује веродостојност информације из *Ойшшиџе листи*, да је патријарх био утамничен у кули Небојши по заповести београдског везира. Имајући у виду Руварчеву хронологију, утамничење се догодило током зиме 1711/12, па се вероватном чини и констатација да је „[...] много лежећи обболестилна и вискорџ по изпвщеніи преставилна [...]”¹⁴.

ДУГ ПАТРИЈАРХА АТАНАСИЈА

Последња заповест из протокола (документ 8) издата је 10. сафера 1124. (19. март 1712). У документу је речено да патријарх дугује државној благајни одсек за три фискалне године – 1122, 1123. и 1124.¹⁵ – у укупном износу од 210.000 аспри, па је београдском везиру и кадији наложено да приведу патријарха и Јованчета и спроведу их у престоницу. Изгледа да ова заповест није била реализована, бар што се тиче патријарха Атанасија, који је у то време био далеко и од Темишвара и Београда. Нарушеног здравља, задржао се на патријаршијском читлуку у Добром Долу код Скопља, где се упокојио

¹³ Д. Руварац, „Мојсије Петровић”, 84.

¹⁴ М. Милојевић, „Обшти лист”, 76.

¹⁵ Хиџретска 1122. године трајала је од 2. марта 1710. до 18. фебруара 1711; година 1123. трајала је од 19. фебруара 1711. до 8. фебруара 1712; година 1124. трајала је од 9. фебруара 1712. до 27. јануара 1713.

4. маја 1712.¹⁶ Јованчету се после тога губи траг у изворима, али је владика Мојсије наставио борбу против поверилаца, па је и он током лета 1712. провео у тамници 46 дана.¹⁷ Како проблеми у Београдској епархији и даље нису били решени, 14. рамазана 1125. (4. октобар 1713) Петровић је на захтев патријарха Мојсија Рајовића *по нужди* именован за београдског митрополита, како је то забележио у своме тестаменту.¹⁸

Ко је и на који начин регулисао потраживања поверилаца владике Михајла остаје непознато, али зна се да је већи део патријаршијског дуга који је настао током управе патријарха Атанасија I платио патријарх Мојсије Рајовић. На једној књизи из библиотеке Пећког манастира налази се недатовани запис следеће садржине: „[...] тогда прѣржещъ и весьма оуправляющъ с(в)ятен велцен ц(е)ркви бл(а)женненшемъ оцъ и г(осподн)нъ и патриархъ всен срѣвскне и блѣгарскне землн и всѣю нлнрннсквю квр мѡйсею, многи же дагъ обрете оставши ѿ прѣждни бл(а)женновсопши патриархъ на с(в)ятогъ прѣстола, еже несть мошно исповести банз до ѿ нлнати аспри [...]”.¹⁹ Османски документи потврђују његове речи. У фонду Канцеларије епископских муката сачуване су три признанице којима је Мојсије Рајовић раздужио дуг патријарха Атанасија према држави за фискалне године 1122, 1123 и 1124. Прва уплата од 458,5 гроша и 41 аспре обављена је 10. сафера 1125. (8. март 1713) у паланци Цетини у Клишком санџаку.²⁰ Друга уплата од 481 гроша и 2 аспре регистрована је истога дана у тврђави Брод у Босанском санџаку.²¹ Трећа уплата од 225 гроша регистрована је 1. ребиу-левела 1125. (28. марта 1713) у тврђави Фетислам у Видинском санџаку.²² У сва три случаја уплаћени новац употребљен је за исплату плата војницима у месним гарнизонима. Збир трију уплата био је 1.164,5 гроша и 43 аспре или 139.783 аспре. На који је начин регулисан преостали део црквеног дуга, за сада није познато.

ЗАКЉУЧАК

О великим дуговима које је београдски митрополит Михајло оставио иза себе до сада се ништа није знало, али он није био једини српски архијереј који се после Рата Свете лиге (1683–1699) суочавао с овим проблемом. Прелиминарна истраживања указују да су у првој половини XVIII века финансијски дефицит и дугови били присутни и у економијама Нишке, Ужичке (Ваљевске), Темишварске и Вршачке епархије. Ради се, по свој прилици, о широј појави, која још увек није довољно изучена. На основу прилика у Нишкој епархији може се претпоставити да је корен проблема био у епархијским приходима, који су због смањене густине насељености и осиро-

¹⁶ М. Милојевић, „Обшти лист”, 76.

¹⁷ Д. Руварац, „Мојсије Петровић”, 84.

¹⁸ BOA, KK 2542, 30/б.

¹⁹ Д. Вуксан, „Рукописи манастира Пећке патријаршије”, *Зборник за историју јужне Србије и суседних области* I, Скопље 1936, 180.

²⁰ BOA, D. PSK, 4/116.

²¹ BOA, D. PSK, 4/117.

²² BOA, D. PSK, 4/120.

машења аграрног становништва били значајно мањи него у XVII веку.²³ Проблем је донекле био ублажен спајањем старих епархија у веће црквене области, али ова мера није била довољна да епископима осигура довољно средстава за вођење епархијских послова. Извори сведоче да епископи углавном нису располагали већим количинама готовог новца, а богатих ктитора и великодушних приложника међу верницима није било. Када би им било потребно неколико стотина гроша за измиривање обавеза према патријарху или према установама државне власти, обраћали су се османским банкарима или домаћим трговцима, који су цркву препознавали као себи недораслог пословног партнера.²⁴ Због високих камата и кратких рокова за враћање зајмова и кредита, јерарси су лако упадали у замке ових финансијских спекуланата и губили изворе епархијских прихода у вртлогу нарастајућих камата. Како су се обавезе епископа преносиле на њихове наследнике, дужнички проблем у који би запао један јерарх, као што је то био случај с београдским митрополитом Михајлом, лако се могао претворити у институционалну кризу, која би угрозила аутокефалност Српске православне цркве. Искуства патријарха Атанасија I и Мојсија Рајовића о којима је било речи у овом чланку, показују да српски јерарси после аустријско-турских ратова крајем XVII и почетком XVIII века више нису могли успешно да одговарају захтевима османске државе, која је цркву третирала као економско добро. Стога су са све већим симпатијама гледали према хришћанској Краљевини Угарској, где им је хабзбуршко законодавство осигуравало порески имунитет и знатно боље услове за остваривање литургијског заједништва.

ЗАХВАЛНИЦА

Чланак је резултат рада у Балканолошком институту САНУ, који финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години број 451-03-47/2023-01 од 17. 1. 2023.

²³ Н. С. Шулетих, „Нишки и топлички владика Јоаникије (1702–1734)”, *Ниш и Византија* XXI (2022), 493–508.

²⁴ О питању кредита и зајмова видети: А. Фотић, „О фајди и аманету, XVI–XVIII век (и понешто о кредиту на османском Балкану)”, *Νομοφύλαξ: Зборник радова у частī Срђана Шаркића*, Београд 2020, 423–446.

ДОКУМЕНТИ

1.

Цариград, 21. јун 1711. године

Зайовестī везиру и кадији Београда да се њеведе исџраја о њосџуџима
зимије Јованче из Београда, који је узурџирао имовину уџокојеної
београдскої мџџрополиџа Михајла и новаџ за исџлаџу два годиџња
одсека Пећке џаџриџарџије.
(ВОА, КК. d. 2542/02, 53)

[ФАКСИМИЛ:]

1/1
 1/2
 1/3
 1/4
 1/5
 1/6
 1/7
 1/8
 1/9
 1/10

[ТРАНСКРИПЦИЈА:]

Bâ-fermân-i 'âlî

/1/ Belgrad muhâfızı vezîr [није уписано лично име] Paşa'ya ve Belgrad kadısına hüküm ki:

/2/ hâlâ berât-i 'âlîşânımla İpek patriği olan Atanasios nâm râhib Dîvân-ı Hümâyûnuma 'arz-ı hâl idüp iltizâmına dâhil mitropolitlerden /3/ Belgrad mitropolitidi Mihail nâm râhib mürd olup zimmetinde iki senelik mîrî rûsûm olduğundan gayri patriğe 'â'id olan /4/ metrûkâtına âhardan olunmak îcâb itmez iken âhardan Yovanço nâm zimmî mürd-i mesfûrun re'âyâ zimmetinde olan mîrî /5/ rûsûmâtı fuzûlî cem' ve tahsîl ve eşyâsını dahî ahz u kabz idüp mâl-i mîrîye ve kendüye gadr eylediği bildürüp /6/ mesfûr zimmînin ma'rifet-i şer'le hesâbını görölüp zimmetinde zuhûr iden iki senelik mâl-ı mîrî ve patriğe 'â'id fuzûlî kabz itdüğü

/7/ metrûkâtî ma'rifet-i şer'le kendüden alvirilmek bâbında emr-i şerîfim ricâ eyledüği ecilden patriklerin yedine virilen berâtları şurûtında /8/ mürd olan keşişlerin mu'tâd-ı kadîm üzere patriğe 'â'id olan metrûkâtına bî-vech âhardan dahl olunmaya diyü tasrîh oligeldüği /9/ derkenâr ve metropolidlik-i mezbûr iltizâmına dâhil ise berâtî şurûti üzere emr-i şerîf virilmek telhîs olundukda telhîs mücebince 'amel olunmak /10/ fermânım olmışdur.

Fî 5 Ca sene 1123. (21. VI 1711)

[ПРЕВОД:]

С високом зайовешћу.

Зайовестî београдском мухафизу везиру [није уписано лично име]-ѧаѧи и београдском кадији.

Садашњи ѧаѧријарх Пећи с мојим високославним бераѧом, монах Аѧа-насије, ѧоднео је мом царском дивану ѧредсѧавку у којој се каже да је умро миѧроѧолији Београда, монах ѧо имену Михајло, који ѧриѧада ѧеѧовом закуѧу (ѧаѧријарѧији). Осѧао му је дужан државну мирију за две ѧодине. Овај дуѧ и ѧеѧова осѧавина ѧриѧадају ѧаѧријарху и у ѧо нико са сѧране не сме да се меѧа. Уѧркос ѧоме, умеѧао се зимија Јованче, бесѧравно сакуѧио рајинске ресиме које је дуѧовао ѧоменуѧи ѧокојник и узео ѧеѧове сѧвари [из осѧавине]. На ѧај начин осѧеѧио је и државну мирију и ѧеѧа. Тражи се моја часна зайовестî да се судским ѧуѧем ѧреѧедају рачуни ѧоменуѧиѧ зимије и да се ѧронађе и смесѧа му се одузме заосѧала државна мирија за две ѧодине, као и осѧавина ѧоменуѧиѧ ѧокојника коју је бесѧравно ѧрисловојио. Према одредбама ѧаѧријарѧских бераѧа од сѧарине је уобичајено да осѧавина умрлих монаха ѧриѧада ѧаѧријарху и да се нико са сѧране у ѧо не меѧа. Када је ѧрема деркенару и (ѧодаѧима о) закуѧу ѧоменуѧе миѧроѧолије садржаним у одредбама ѧеѧовоѧ бераѧа сачиѧен ѧелхис да би се издала часна зайовестî, наредио сам да се ѧосѧуѧи на основу ѧелхиса.

5. ѧемазиулевел 1123. (21. јун 1711)

2.

Цариград, 21. јун 1711. године

Зайовесї везиру и кадији Београда да нико не ѿображује дуѿове уѿокојеної београдскої мийрополиїа Михајла, ѿре неѿо шїто ѿаиријарх Аѿанасије реѿулице мийрополиѿова двоѿодишња дуѿовања за исїлаиу државне мирије.
(ВОА, КК. d. 2542/02, 54)

[ФАКСИМИЛ:]

11/ بشرا و منقذ و نيد بخت : و منقذ و نيد
 12/ ج بلده عايفت نه لاجا بطريرك لودده لاضحوس نيم راب و يوله هاجره عرضال ايريب بطريرك نيم بنوا
 13/ منه بودين مجيب نيم ملاين مرو لودون و منقذ و نيد لاجا منه لاجا مال بودين و زر ايجين و موشورال لغو ليدرب و نيد
 14/ نجا كنه ليزه و منقذ و نيد لود و روجو مال بودين لود و منقذ و نيد لود و روجو مال بودين لود و روجو مال بودين
 15/ مرو مشورال و منقذ و نيد لودده لاجا منه لاجا مال بودين لود و نيد و منقذ و نيد لود و نيد و منقذ و نيد لود و نيد
 16/ نيد لود و نيد و منقذ و نيد لود و نيد و منقذ و نيد لود و نيد و منقذ و نيد لود و نيد و منقذ و نيد لود و نيد
 17/ قلوه مال بودين بطريرك طرفه لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد
 18/ مرو لودده منقذ و نيد لودده مال بودين لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد
 19/ و رست عرس و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد لود و نيد

[ТРАНСКРИПЦИЈА:]

Bâ-fermân-i ‘âli

/1/ Belgrad muhâfızı vezîr [није уписано лично име] Paşa’ya ve kadısına hükm ki:

/2/ hâlâ berât-i ‘âlişânımla İpek patriği olan Atanasios nâm râhib Dîvân-ı Hümâyûnuma ‘arz-ı hâl idüp patrikliğine tâbi‘ Belgrad /3/ mitropolidi Mihail nâm râhib mürd olup zimmetinde iki senelik mâl-i mîrî var iken mürd-i mesfûrun âhar dâyinleri ve sâ’ir /4/ ba’zı kimesneler bizim dahî alacağımız vardır diyü mâl-i mîrîye aldırmağa mâni‘ olup gadr eyledükleri bildürüp /5/ mürd-i mesfûrun zimmetinde olan iki senelik mâl-i mîrî edâ olunmadıkça eşyâsına taraf-i ahardan dahl ü ta’arruz olunmamak /6/ bâbında emr-i şerîfim ricâ itdüği ecilden patriklerin yedlerine virilen berâtları şurûtında iltizâmına dâhil mitropolitler zimmetinde /7/ kalan mâl-i mîrî patrik tarafına olunmadıkça âhardan ta’arruz olunmaya diyü tasrîh ve emr-i şerîf virileğediği der-kenâr olunmağla /8/ mürd olan mitropolidin zimmetinde olan mâl-i mîrî edâ olunmadıkça âhardan ta’arruz olunmamak üzere emr-i şerîf /9/ virilmek ‘arz ve telhîs olundıkda imdi telhîs mücebince ‘amel oluna diyü emr-i şerîf virilmişdür.

Fî 5 Ca sene 1123. (21. VI 1711)

[ПРЕВОД:]

С високом зајовешћу.

Зајовесїи београдском мухафизу везиру [није уписано лично име]-џаши и кадији.

Садашњи џаширијарх Пећи с мојим високославним берајшом, монах Аїџанасије, џоднео је мом царском дивану џредсїавку у којој се каже да је умро монах Михајло, мишројолишї Београда, који џрипада џеџовој џаширијаршїи. Иако је осїао дужан државну мирију за две џодине, друшї џовериоци џоменушїо џокојника и још неке особе кажу: „И нама је дужан!“. На џај начин [они џаширијарху] чине шїеиу и омеїају џа у џреузимању државне мирије. Сїоїа он моли за моју часну зајовесїи, да се нико са сїране не меша у џеџове сївари, док се не џреда државна мирија за две џодине, коју је осїао дужан џоменушїи џокојник. У раније реїсїированој часној зајовесїи објасњено је да џрема одредбама џаширијаршїких берашїа нико са сїране не може да се меша у државну мирију коју су џаширијарху осїали дужни мишројолишїи у џеџовом закују. Сада када су џоднесени џредсїавка и шелхис [у молбом] да се изда часна зајовесїи којом се забрањује мешање друшїх лица [у имовину умрлої мишројолишїа] џре неїо шїїо се џреда државна мирија коју је џокојни мишројолишїи осїао дужан, издашїа је часна зајовесїи да се џосїуїа у складу с шелхисом.

5. џемазиулевел 1123. (21. јун 1711)

3.

Цариград, 21. јун 1711. године

Зајовесїи везиру и кадији Темишваре да се сїрече омеїања џаширијарха Аїџанасија када сакуїља државне ресиме на шеришїорїи Темишварскої санџака.

(ВОА, КК. d. 2542/02, 54)

[ФАКСИМИЛ:]

1/1 منظور بخت منہ دفعہ حاکم
 1/2 حاکم ورن عايش نو ايام بطريقه دوده اظنه بكون ناه ملابن حوله اهنوز عرضي لربوبه بینه و ببله
 1/3 بلا شیع معین موبه روع عمر بوع الترانه و لفر العنده و لفر مود و عبود البلیج کلوم
 1/4 خلای شیع شری و بلا فرقه کسه رنجیوه لیکه لوزره بینه مفرد اولو امرت شیخ و رض ملکین حیا
 1/5 منظور وده بنظر ارح بوبه روع عمر بوع کبرک بلی کسه اخلای شیع شری و بخر و بخره
 1/6 لبلکلی بده راج خلای شیع شری تدی اتر ملک لوزره اتر شیخ جالید شیخ ابلدع و لراش ابلدع
 1/7 کولکله بلیضیکه بینه و ببله ورن حکمت نرسنوب بوبه روع عمر بوع مود و عبود لبلدع
 1/8 مقوم خلای شیع شری کسه رنجیوه ابلدع لفر بوج و لفر بوج و لفر بوج و لفر بوج
 1/9 معین موبه روع عمر بوع لوزره اتر بوشه

۱۱۴۴
۵۵

[ТРАНСКРИПЦИЈА:]

Bâ-fermân-i ‘âlî

/1/ Tımişvar paşasına ve kadısına hükm ki

/2/hâlâ berât-i ‘âlîşânımla İpek patriği olan Atanasios nâm râhib Dîvân-ı Hümâyûnuma ‘arz-ı hâl idüp yedine virilen /3/ berât-i şerîfim mücebince mîrî rûsûm cem’ için iltizâmına dâhil olan yerlerde mürûr ve ‘ubûr eylediği mahallarda /4/ hilâf-ı şer‘-i şerîf ve bilâ-fermân kimesne rencîde eylememek üzere yedinde müteaddid evâmir-i şerîfim dahî var iken hâliyâ /5/ Temişvar’dan Belgrad’a mîrî rûsûm cem’ için giderken ba‘zı kimesneler hilâf-ı şer‘-i şerîf ta‘cîz ve rencide /6/ eylediği bildürüp hilâf-ı şer‘-i şerîf te‘addî itdirilmemek üzere emr-i şerîfim ricâ eylediği ecilden berât şûrûtü /7/ görüldükde patriklerin yedine virilen berât-i ‘âlîşânımda senevî mîrî rûsûm cem’ için mürûr ve ‘ubûr eylediği /8/ mahallarda hilâf-ı şer‘-i şerîf kimesne rencîde eylemeye diyü tasrîh ve emr-i şerîf virilegeldiği der-kenâr olunmadıkda der-kenârı /9/ mücebince ‘amel oluna diyü vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf virilmişdür.

Fî 5 Ca sene 1123. (21. VI 1711)

[ПРЕВОД:]

*С високом зайовещију.**Зайовесїи ѿемишварском ѿаши и кадији.*

Садашњи ѿашијарх Пећи с мојим високославним бератиом, монах Аѿанасије, ѿоднео је мом царском дивану ѿредсїавку у којој се каже да када збої сакуїљања државної ресима обилази месїа која су у њеївој надлежносїи, ѿрема одредбама моїа часної бератиа нико не сме да ѿа омеїа без мої наређења ниїи да ѿосїуїа суїроїно часном шеријатију. Сада извещїава да ѿа, иако у рукама има више мојих часних зайовесїи, неке особе омеїају и злосїављају када збої сакуїљања државних ресима иде од Темишвара до Београда. Сїоїа се моли за моју часну зайовесїи, да се не дозволи њеїово узнемиравање и ѿосїуїање суїроїно часном шеријатију. Када се ѿоїледало у одредбе њеївої високо-славної бератиа, видело се да међу одредбама сїоји да нико не сме да ѿа омеїа и да ѿосїуїа суїроїно часном шеријатију када обилази месїа ради сакуїљања ѿодишњеї државних ресима. У деркенару су реїсїироване раније зайовесїи и објасїења, ѿа се издаје часна зайовесїи да се ѿосїуїа на оїисани начин, у складу с деркенаром.

5. ѿемазиулевел 1123. (21. јун 1711)

4.

Цариград, 17. септембар 1711. године

Зайовестî везиру и кадији Београда да судским њуштем ушврде шийейу коју је зимија Јованче из Београда нанео државној блајајни и њаиријарху Ашанасију и да предузму мере да се ња шийейа у најкраћем року надокнади.

(ВОА, КК. d. 2542/02, 55)

[ФАКСИМИЛ:]

برجیچ

بنواد و متغی وزیر اجنت به و بنواد و نکلنه هکککک /1/

حج و اور علیت تله لیکر و توار لیکر به بظراف بلعدده لظن بنکوس نام و لایم و نولاه هینور و عیال لایم /2/

الانزانه و انظر لعدده بغلا و موزه بویدیم سیم نام و لایم مورو لوزنوب و فننه لکجه نه لکجه بیرون رسوم لوزنوب /3/

لوزنوب و موقوفه لوزنوب بولونواته و فی لکجه نه لکجه بیرون رسوماته موقوفه لوزنوب مال بیرون /4/

و کتوبه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته لکجه نه لکجه مال بیرون رسوماته /5/

موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته لکجه نه لکجه مال بیرون رسوماته /6/

موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته لکجه نه لکجه مال بیرون رسوماته /7/

موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته لکجه نه لکجه مال بیرون رسوماته /8/

لکجه نه لکجه بیرون رسوم لوزنوب و موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته /9/

بولونواته و فی موقوفه لوزنوب رسوماته موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته /10/

و کتوبه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب رسوماته موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته /11/

نه لکجه مال بیرون موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب رسوماته موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته /12/

مزید لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب رسوماته موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته /13/

بیرا به علیت موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب رسوماته موقوفه لکجه عذر لیکر و کتوبه موقوفه لوزنوب مال بیرون رسوماته /14/

و بنواد و متغی وزیر اجنت به و بنواد و نکلنه هکککک /15/

[ТРАНСКРИПЦИЈА:]

Bâ-fermân-i ‘âlî
/1/ Belgrad muhâfızı vezîr [није уписано лично име] Paşa’ya ve Belgrad mollasına hükûm ki:

/2/ hâliyâ berât-i ‘âlişânımla İpek ve tevâbi‘i keferesi patriği olan Atanasios nâm râhib Dîvân-ı Hümâyûnuma ‘arz-ı hâl idüp /3/ iltizâmına dâhil olan Belgrad mitropolidi Mihail nâm râhib mürd olup zimmetinde iki senelik mîrî rüsûm akçeleri /4/ olmakla mürd-i mesfûrun adamısı Yovaço nâm zimmî iki senelik mîrî rüsûmâtı fuzûlî ahz ve kabz idüp mâl-i mîrîye /5/ ve kendüye külli gadr eylediği bildürüp mesfûr zimminin fuzûlî ahz eylediği iki senelik mâl-i mîrî ve sâ‘ir mürd-i /6/ mesfûrun patriğe ‘â‘id olan metrûkâtında kabz eylediği her ne ise ma‘rifet-i şer‘le girevden veyâhûd eşyasından /7/ tahsil itdürilüp bir dürlü ta‘allül ve muhalefet itdürilmemek bâbında emr-i şerîfim ricâ eylediği ecilden mukaddema virilen emr-i şerîfin /8/ kaydı bu kılındıkda İpek patriğinin iltizâmına dâhil olan Belgrad mitropolidi Mihail nâm râhib mürd olup zimmetinde /9/ iki senelik mîrî rüsûm olduğunda mâ‘adâ patriğe ‘â‘id olan metrûkâta âhardan dahl olunmak îcâb eylemez iken /10/ Yovaço nâm zimmî mürd-i mesfûrun re‘âyâ zimmetinde olan mîrî rüsûmâtı patriğe ‘â‘id olan eşyasını dahî fuzûlî ahz /11/ ve kendüsi ekl ve bel‘ (?) ve mâl-i mîrîye külli gadr itmekle mesfûrun ma‘rifet-i şer‘le hesâbını görölüb zimmetinde zuhûr iden iki /12/ senelik mâl-ı mîrî ve fuzûlî ahz itdüğü her ne ise şer‘ile girüden tahsil olunmak bâbında emr-i şerîf ricâ ve mitrepolidlik-i /13/ mezbûr iltizâmına dâhil ise berât şürûtü mücebince kânûn üzere emr-i şerîf virilmek ‘arz ve telhîs olunmakla telhîs mücebince /14/ bâ fermân-ı ‘âlişân emr-i şerîf virildüğü der-kenâr olundukda imdi der-kenârı mücebince ‘amel oluna diyü ve vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf /15/ virilmişdür.

Fî 4 Ş sene 1123. (17. IX 1711)

[ПРЕВОД:]

С високославном зайовещију.

Зайовестї београдском мухафизу, везиру [није уписано лично име]-ѧаци и београдском мули.

Садашњи ѧаѧријарх Пећи и ѧодручних неверника с мојим високославним берайом, монах Аѧанасије, ѧоднео је мом царском дивану ѧредсѧавку у којој каже да је умро монах Михајло, миѧројолиѧи Београда који је у њеѧовој надлежностїи и да му је остїао дужан новац од државних ресима за две ѧодине. Зимија Јованче, човек ѧоменуѧиѧи ѧокојника, бесѧравно је ѧрисвојио миријске ресиме за две ѧодине, чиме је државној мирији и ѧему начинио шѧиѧеѧу. Сѧиѧа моли за моју часну зайовестї да се без изѧоварања и омеѧања од њеѧових сѧвари или од судски реѧисѧрованих zaloѧа најлаѧе двоѧодишња мирија и остїавина ѧоменуѧиѧи ѧокојника која ѧриѧада ѧаѧријарху, а коју је ѧоменуѧији зимија незаконитиѧо ѧрисвојио. У раније издатој часној зайовестїи наведено да је умро монах Михајло, миѧројолиѧи Београда који је у закују ѧећкој ѧаѧријарха и да му је остїао дужан државну мирију за две ѧодине. Иако нико са сѧране не може да ѧоѧражује остїавину која ѧриѧада ѧаѧријарху, зимија Јованче бесѧравно је ѧрисвојио ѧокојникову остїавину која ѧриѧада ѧаѧријарху и ѧоѧрошио двоѧодишњи дуѧ од рајинских ресима. На ѧај начин ошѧиѧеѧио је државну мирију. Моли се за часну зайовестї да се судским ѧуѧем ѧреѧледају рачуни ѧоменуѧиѧа, да се уѧврди њеѧово дуѧовање за двоѧодишњу мирију, а да се оно шѧиѧо је бесѧравно узетио најлаѧио од судски уѧврђеноѧ

залога. Представком и шелхисом изражено је да се изда часна зайовесит у складу с кануном, а ако је мишројолија у закују йоменуштоа и у складу с одредбама њевово бераша. Пошто је сачињен деркенар да се на основу шелхиса с високославном зайовецићу изда часна наредба, на основу деркенара је издаша високославна зайовесит у складу с шелхисом. Сада је на описани начин издаша часна зайовесит да се поштују према деркенару.

4. шабан 1123. (17. септембар 1711)

5.

Цариград, 18. септембар 1711. године

Наређење румелијском везиру и надлежним кадијама да се не дозволи узурпирање имовине Српске православне цркве које је у закују њаширијарха Аџанасија.

(ВОА, КК. d. 2542/02, 55)

[ФАКСИМИЛ:]

عنه

11/ روح ابدی و ناله و ناله
 12/ ابدی بطریق ارضیون نه ملاه و بیلا هه یوز عوصال ابروی نبره لودده و بری شرفه و نصیر لوددی
 13/ لوزره قریه کلب و مشرتوبه وفق لودده هه یخ و یخ و خفتلک و جاپو و ناز لود و کرمه و کس اوز اتوبی
 14/ لوزره کلب بر وفق لودده لستب لوزره و خول لانی ابروی لوزره کلب
 15/ وفق لودده لعلک و لستبینه خلای بر لوزره هه لستب لوزره و خول لانی ابروی لوزره کلب
 16/ کل قدر لوزره کلب بر لوزره هه لستب لوزره و خول لانی ابروی لوزره کلب
 17/ لوزره کلب خلای و مشرتوبه و معا بر لوزره هه لستب لوزره و خول لانی ابروی لوزره کلب
 18/ لوزره کلب خلای و مشرتوبه بر لوزره و بیلا هه یخ و یخ و خفتلک
 19/ و جاپو و ناز لود و کرمه و کس اوز اتوبی لوزره و خول لانی ابروی لوزره کلب
 110/ فوجی ضبط و نظری ابروی کلب هه یخ و یخ و خفتلک لوزره و خول لانی ابروی لوزره کلب
 111/ جو نصیر لوزره کلب هه یخ و یخ و خفتلک لوزره و خول لانی ابروی لوزره کلب
 112/ لوزره کلب و بیلا هه یخ و یخ و خفتلک

عنه

[ТРАНСКРИПЦИЈА:]

Bâ-fermân-i 'âlî

/1/ Rûmîli vâlisı [није уписано лично име] ve [није уписано лично име] kadısına hükmi ki:

/2/ Ѐpek patrięi Atanasios nâm râhib Dîvân-ı Hümâyûnuma ‘arz-ı hâl idüp bundan evvel berât-ı şerîfde tasrîh olunduęı /3/ üzere kadîmden kilisa ve manastırlarına vakf olan bâę ve bâęçe ve çiftlik ve çâyır ve târla ve deęirmen ve sâ’ir âyînleri /4/ üzere kilisaya vakf olan eşyâlarına âhardan dahl olunmak için eylemez iken [није уписан назив] kazasında vâki‘ manastırlarının /5/ vakf olan emlâk ve eşyâsına hilâf-ı berât-ı ‘âlîşân Üsküb nazırları fuzûlen müdâhale ve zabt eylemeleriyle ve vakflarına /6/ küllî gadr eyledükleri bildürüb berât-ı ‘âlîşânım mücebince kadîmden kilisalarında vakf olan eşyâları kendüye zabt /7/ etdürilüb hilâf-ı şer‘-i şerif ve mugâyır berât-ı ‘âlîşânım nâzırlar tarafından fuzûlen dahl ve ta‘aruz etdürilmemek bâbında /8/ emr-i şerîfim ricâ itmeęin patriklerin yedlerine virilen berâtlarında kadîmden kilisalarına vakf olan bâę ve bâęçe ve çiftlik /9/ ve çâyır ve tarla ve deęirmen ve sâ’ir âyînleri üzere vakf olan eşyâlarına bundan evvel patrik olanlar /10/ ne vechile zabt ve tasarruf idegelmişler ise rahib-i mesfûr dahâl ol minvâl üzere tasarruf olup ahardan dahl olunmaya /11/ diyü tasrîh olınageldięi derkenâr olundukda derkenârı mücebince kânûn üzere ‘amel olunmak bâbında fermân-ı ‘âlîşânım sâdır olmakla /12/ emr-i şerif virilmişdür.

Fî 5 Ş sene 1123. (18. IX 1711)

[ПРЕВОД:]

С високославном зайовещју.

Зайовестї румелијском валији [није уписано лично име] и [није уписано лично име] кадији.

Паїријарх Пећи, монах Аїанасије, ѿднео је мом царском дивану ѿредсїтавку у којој каже да је у часном бератїу наведено да су виноѿради, бацїиѿе, чїиїлуци, ѿашњаци, ливаде, млинови и друїи објектїи од сїтарине вакуфи њихових цркава и манасїира. Иако друїа лица не моїу да се мешају у сївари који су вакуфи цркве, скоїски назире се ѿроїивно мом високославном бератїу бесїравно мешају и оїишају мулкове и сївари који су вакуф манасїира у [није уписан назив] кадилуку.²⁵ Тиме се чини велика шїиѿа њиховим вакуфима. Сїоїа моли за моју часну зайовестї да се не дозволи ѿосїуїање ѿроїивно часном шеријатїу и моме високославном бератїу и да се сїречи бесїравно мешање назире у сївари који су од сїтарине вакуфи њихових цркава и које он ѿриїежава ѿрема одредбама моїа високославної бератїа. У деркенару је реїсїровано да се у бератїима ѿаїријараха наводило да су виноѿради, бацїиѿе, чїиїлуци, ѿашњаци, ливаде, млинови и друїи објектїи од сїтарине вакуфи њихових цркава. Поменуїи монах их ѿриїежава на начин како су ѿо чинили ранији ѿаїријарси и у ѿоме нико са сїране нема ѿраво да їа омета. Нарешено је да се сасїави високославна зайовестї да се ѿосїуїа ѿрема кануну и у складу с деркенаром.

5. шабан 1123. (18. септїембар 1711)

²⁵ О појму манасїирскої и црквеної вакуфа: А. Фотић, „Конфискација и продаја манасїира (цркава) у доба Селима II (Проблем црквених вакуфа)”, *Balkanica* XXVII (1996), 45–77.

6.

Цариград, 18. септембар 1711. године

*Наређење везиру и кадији Београда да се не доупусти повероцима ујокоје-
ној београдској митрополији Михајла да својим појраживањима узнеми-
равају његовој наследника у служби.*

(ВОА, КК. d. 2542/02, 56)

[ФАКСИМИЛ:]

عنه

1/ بفرو و نظر دوزر بت . و نهه نگاه
 2/ بنه و قرا بنه کتیر لوند نین لوبلا و بنولودره نام راهب و بولاه هجده مرضا لیب بونه لوند
 3/ بنه و لوبلا و بنه لوده نون نون راهب مولود و بنه کتیر نون و بنه لوند مرضا کتیر و بنه کتیر لوبلا
 4/ اصله اعلا کتیر نون کتیر مولود کتیر و لوبلا کتیر نون و بنه لوند مرضا کتیر و بنه لوند مرضا کتیر
 5/ سنده لوند جو خلوق شریفین تقی و زینب و لوبلا کتیر و بنه لوند مرضا کتیر و بنه لوند مرضا کتیر
 6/ هلا و شریفین و سفیر فتولین بنی لوند و بنه لوند مرضا کتیر و بنه لوند مرضا کتیر
 7/ با لکتین لوبلا کتیر و بنه لوند مرضا کتیر و بنه لوند مرضا کتیر
 8/ لوند نون و بنه لوند

۱۷۱۱
س ۵

[ТРАНСКРИПЦИЈА:]

Bâ-fermân-i 'âlî

/1/ Belgrad muhâfızı vezîr [није уписано лично име] Paşa'ya ve kadısına hükm ki:

/2/ Belgrad ve tevâbi'i keferesi üzerlerine ivladıkâ olan [није уписано лично име] nâm râhib Dîvân-ı Hümâyûnuma 'arz-ı hâl idüp bundan akdem /3/ Belgrad ivladıkası Mihail nâm râhib olup ba'zı kimesnelere deyni olmağla mesfûrun deynına kefil olmayup /4/ aslâ 'alâkası yoğiken mürd-i mesfûrun dâyinleri mücerred sen yerine mitropolid olduk mürd-i mesfûrda olan akçeleri /5/ senden aluruz diyü hılâf-ı şer'-ı şerîf ta'arruz ve rencide eyledükleri ve bu bâbda yedinde fetvâ-yı şerîfesi olduğı bildürüp /6/ hılâf-ı şer'-ı şerîf ve mugâyır fetvâ-yı münif ol-vec-hile rencide itdürilmeyüp te'addîleri men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim /7/ ricâ itmeğın imdi fetvâ-yı şerîfesi mücebince şer'le 'amel oluna diyü sâdır olan fermân-ı 'âlî mücebince vech-i meşrûh üzere /8/ emr-i şerîf virilmişdür.

Fî 5 Ş sene 1123. (18. IX 1711)

[ПРЕВОД:]

С високославном зайовещију.

Зайовестї београдском мухафизу везиру [није ујисано лично име]-йащи и кадији.

Монах ѿо имену [није ујисано лично име], владика [sic!] Београда и неверника у ѿдручним местїима, ѿслао је на мој царски диван ѿредствавку у којој каже како је ѿре некої времена умро монах Михајло, [ранији] владика [sic!] Београда. Он је неким људима осїао дужан [новац], а за ѿменуѿије дуѿове није било јемсїва. Иако никаквих ѿѿпращивања није било, ѿвероѿици ѿменуѿиѿѿ ѿкојника му ѿворе „Једносїавно, ѿи си дошао на њѿов миѿројѿлиѿиски ѿоложај, од ѿебе ћемо најлаѿиѿиѿи њѿов дуѿ“. Поседује часну феѿиву да су ова омешања и насиља ѿроѿивна часном шеријажу и ѿражи моју часну зайовестї да се забрани и сїречи њихово насиље и не дозволи њѿово узнемиравање, које је ѿроѿивно часном шеријажу и суѿројно узвишеној феѿиви. Сада се издаје часна зайовестї у складу с објављеним ферманом, у којем се каже да ѿреба да се ѿсїуѿа ѿраведно у складу с часном феѿивом.

5. шабан 1123. (18. септембар 1711)

7.

Цариград, 18. септембар 1711. године

Наређење кадији Пожаревца да се ѿѿријарху Аѿанасију омоѿуѿи ѿреузимање осїавине уѿкојене монахиње из Пожаревачкої кадилука.

(BOA, KK. d. 2542/02, 56)

[ФАКСИМИЛ:]

111
 112
 131
 141
 151
 161
 171
 181
 191
 110/
 111/
 112/

[ТРАНСКРИПЦИЈА:]

Bâ-fermân-i ‘âli

/1/ Pojarefça kadısına hükm ki:

/2/ Hâliyâ vilâyet-i İpek ve tevâbi‘i patriği olan Atanasios nâm râhib Dîvân-ı Hümâyûnuma ‘arz-ı hâl idüp bi’l-fi‘l patrikliğine /3/ tâbi‘ Pojarefça kazâsında bir kâlûgeriye mürd olup yedinden olan berât-ı ‘âlîşânımda mürd olan keşişlerin ve kâlûgeriyelerin /4/ mu‘tâd-ı kadîm üzere patriğe ‘â’id olan metrûkâtı ve âyinleri üzere kilisaları fukarâsına her ne vasiyyet iderler ise /5/ patrik tarafından ahz ve kabz olunup âhardan müdâhale olunmamak üzere ta‘yîn ve tasrîh olınmışiken mürd-i mesfûrun /6/ metrûkâtı ve kilisaya vakf olan eşyâlarını Pojarefça mütevellisi fuzûlî zabt idüp külli gadr eyledüğü /7/ bildürüp patrik mesfûrun yedinde olan berât-ı ‘âlîşânım mücebince mürd-i mesfûrun kendüye ‘â’id olan metrûkâtı /8/ her ne ise tarafından ahz ve kabz itdürilüp hilâf-ı kânûn ve mugâyir-i berât-ı ‘âlîşân mütevelliler tarafından fuzûlî müdâhale /9/ itdürilmemek bâbında emri şerîfim ricâ eyledüğü ecilden Hazîne-i ‘Amiremde mahfûz olan defterlere nazar olundukda patriklerin /10/ yedlerine virilen berâtları şûrûtında mürd olan keşişlerin ve kâlûgeriyelerin mu‘tâd-ı kadîm üzere patriğe ‘â’id /11/ olan metrûkâtına hilâf-ı mu‘tâd-ı [kadîm] âhardan müdâhale olunmaya diyü tasrîh oluna geldüğü derkenâr olundukda imdi /12/ derkenâri mücebince kânûn üzere ‘amel oluna diyü vech-i meşrûh üzere emr-i şerîf virilmişdür.

Fî 5 Ş sene 1123. (18. IX 1711)

[ПРЕВОД:]

С високославном зајовещју.

Зајовесїѣ ѿожаревачком кадији.

Монах Аѿанасије, садашњи ѿаѿријарх обласѿи Пећи и ѿодручних месѿа ѿоднео је мом царском дивану ѿредсѿавку у којој се каже да је у Пожаревачком кадилуку, који ѿријада њеѿовој ѿаѿријаршији умрла једна калуђерица. У њеѿовом високославном бератѿу наведено је да ѿаѿријарх узима све оно шѿио се ѿрема обичајима њихове вере завешѿава сирѿишњи њихове цркве, као и осѿавину умрлих монаха и калуђерица, и да у шѿо нико са сѿиране не сме да се меша. Иако је ово јасно ушѿврђено, ѿожаревачки мушѿевелија бесѿравно је узео сѿивари које су вакуф цркве и осѿавину ѿоменушѿо ѿокојника и шѿако начинио велику шѿиешѿу. Моли за моју часну зајовесїѣ да се не дозволи бесѿравно мешање мушѿевелија, које је ѿрошѿивно кануну и одредбама високославној бератѿа; и да му се, у складу с одредбама високославној бератѿа, са сваке сѿиране омошѿући ѿреузимање осѿавине ѿоменушѿе ѿокојнице. Пошѿио се ѿошѿедало у дефѿиере који се чувају у мојој царској ризници, видело се да је у деркенару од раније ушѿврђено, да је ѿо одредбама ѿаѿријарашких бератѿа сѿиари обичај да осѿавина умрлих монаха и калуђерица ѿријада ѿаѿријарху и да је ѿрошѿивно кануну да се неко са сѿиране у шѿо меша. Сада је издашѿа часна зајовесїѣ у којој се каже да се ѿосѿиушѿа на ошѿисани начин, ѿрема кануну и у складу с деркенаром.

5. шѿабан 1123. (18. сепѿтембар 1711)

8.

Цариград, 19. март 1712. године

Наређење везиру и кадији Београда да се ради најлаише заосталих дуговања Пећке паиријархије ухайсе паиријарх Атанасије и зимија Јованче и изведу прег пореске влашти.

(ВОА, КК. d. 2542/02, 58)

[ФАКСИМИЛ:]

نصبت
میرزا

111/

بنزلو مخلص وزیر بخت و بنخلو و د نصبت کجک

11/ سنوی پنجن سیراقی موی قتلوی اقدرد دروس ایکی دولتای کتربے بطریق لودده لاطسوس نایه رلاب سبیلو

12/ یکوی اکیچ و یکوی لوج و غیر کوی و در کس لری قتلوی اقدرد ایکی لوه بیگ لاقوی تسلیم حرفه ایکیچ وقتند اچتم

13/ بزم دفع اقدرد کترب سبیلو طبلر لاقدر قروه علیا وقتند اقدرد موی سومانی بنزلو کس کترب تره بنزلو نایه وین و لوزو

14/ جم و یکا سبیلو ایکیچ کوی کس وین لاقدر کس و در لوزو نایه وین و یکا سبیلو ایکیچ کوی کس وین لاقدر کس و در لوزو

15/ لوقاب مشهور کس وین ایچ حسابدی کوی کس لایح بنوزو اقدرد کلک لایح سبیلو کس وین لاقدر کس و در لوزو

16/ لست بوز اچتم و لوزو کس لایح حسابدی و موی سومانی جم ایچ مشهور بوز اچتم و لوزو کس لایح حسابدی و موی سومانی جم ایچ مشهور بوز اچتم و لوزو

17/ اشد مینزه فخلای موی ایچ حسابدی کوی کس لایح بنوزو اقدرد کلک لایح سبیلو کس وین لاقدر کس و در لوزو

18/ لاقدر موی وین موی کس لایح حسابدی کوی کس لایح بنوزو اقدرد کلک لایح سبیلو کس وین لاقدر کس و در لوزو

19/ اشد موی وین موی کس لایح حسابدی کوی کس لایح بنوزو اقدرد کلک لایح سبیلو کس وین لاقدر کس و در لوزو

دین کس

۱۷۱۲
۱۰ ص

[ТРАНСКРИПЦИЈА:]

Bâ fermân-i 'âlî.

/1/ Belgrad muhâfızı vezîr [није уписано лично име] Paşa'ya ve Belgrad ve [није уписан назив кадилука] ve [није уписан назив кадилука] kadılarına hükm ki:

/2/ senevi yetmiş bin akçeleri maktû'ı üzere vilâyet-i İpek ve tevâbi'i keferesi patriği olan Atanasios nâm râhib bin yüz /3/ yiğirmi iki ve yiğirmi üç ve yiğirmi dört seneleri maktû'ı olan iki yük on bin akçeleri teslîm-i hazine eylemeyüb zimmetinde olmakla /4/ birkâç def'a emr-i şerif gönderilüb taleb olındıkda re'âyâ zimmetinde olan mîrî rûsûmâtı Belgrad sâkinlerinden Yovanço nâm zimmî re'âyâdan /5/ cem' ve bana teslîm eylemeyüb kendüsi ekl ü bel' eylemişdir deyu dürlü dürlü özür ve bahâne ile avk u te'hîr ile edâsında muhâlefet üzere /6/ olub mesfûrların mîrî ile hesabları görülmek için bu tarafa ihzârları lâzım gelmekle

imdi sen ki vezîr-i müşârunileyhsin /7/ işbu emr-i şerîfim varduğı gibi patrik mesfûrî ve mîrî rûsûmât cem‘ iden mesfûr Yovanço zimmîyi bi-eyyi-hâlin ahz ve irsâl /8/ olunan mübâsire koşup mîrî ile hesâbları görülmek için bu tarafa ihzâr itdürilmek üzere emr-i şerîf virilmek ‘arz ve telhîs /9/ olundukda telhîs mücebince ‘amel olunmak bâbında sâdır olan fermân-i ‘âlî mücebince bin yüz yigirmi dört senesi Saferî’nin onuncu günü emr-i şerîf /10/ virilmiştir.

/11/ Mâlîye tarafından ihzâr için emr-i şerîf virilmiştir.

Fî 10 S sene 1124 (19. III 1712)

[ПРЕВОД:]

С високославном зайовещију.

Зайовестї београдском мухафизу, везиру [није уписано лично име] и кадијама Београда и [није уписан назив кадилука] и [није уписан назив кадилука].

Монах Аџанасије, ѡаѡријарх неверника обласѡи Пећи и ѡодручних месѡа има обавезу да ѡлаћа ѡгодишњи одсек од 70.000 акчи. Збоѡ неѡлаћеноѡ одсека за 1122, 1123 и 1124 ѡодину државној блаѡајни дуѡује 210.000 акчи. Неколико ѡуѡа уѡућивана је часна зайовестї са захѡевом да се ѡредају државни ресими које дуѡује раја. Зимија Јованче из Београда није сакуѡио од раје и ѡредао ми [ове ресиме], већ је речено да их је ѡѡѡрошио. Сваковрсним изѡворима и одлаѡањима избеѡавао је ѡлаћање. Поѡѡио је збоѡ увида у сѡање мирије и ѡихових рачуна неѡѡходно да буду доведени овамо, ѡѡи који си ѡореѡоменуѡи везир, чим сѡѡѡне ова часна зайовестї ухайси ѡоменуѡѡ ѡаѡријарха и сакуѡѡача државних ресима, зимију Јованчеѡа и ѡѡѡаѡи их у ѡраѡѡњи мубаѡира. Будући да је ѡредсѡавком и ѡѡелхисом ѡражсена часна зайовестї да се ѡѡѡаѡу овамо ради увида у сѡање мирије и ѡихових рачуна, 10. сафера 1124. ѡодине је, у складу с [раније] објављеном високом зайовещију, издѡѡа часна зайовестї да се ѡѡѡѡѡи у складу с ѡѡелхисом.

Финансијска уѡрава издѡла је часну зайовестї за ѡривођење.

10. сафер 1124. (19. марѡ 1712)

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

PhD NEBOJŠA S. ŠULETIĆ
Institute for Balkan Studies SASA
Knez Mihailova 35/IV, Belgrade, Serbia
E-mail: nebojsa.suletic@bi.sanu.ac.rs

THE DEBT OF PATRIARCH ATHANASIOS (1711–1712)

SUMMARY: After Belgrade Metropolitan Mihajlo’s (1704–1711) death, his creditors tried to charge their invested funds and interest from the two later metropolitans of Belgrade, Parthenius (1711–1713) and Moses Petrović (1713–1718). On the other hand, the late bishop’s son-in-law, a certain Jovanče, kept the inheritance of the deceased bishop and thus violated the privileges of the patriarch. Protecting the church’s property, Serbian Patriarch Athanasios I (1711–1712) presented these two cases before the Kadi of Belgrade and submitted several

petitions to the central government in Istanbul. While litigating with the late bishop's creditors, Patriarch Athanasius I failed to settle his tax obligations to the state for three fiscal years, jeopardizing the Serbian Church autocephaly. The appendix presents the content of eight orders issued by the financial administration in Istanbul in connection with this case.

KEYWORDS: Serbian Orthodox Church, Patriarchate of Peć (Ipek), Serbian Patriarch Athanasius I, Belgrade Metropolitan Michael, Belgrade Metropolitan Moses Petrović, church debts